

עצדה

העאת
אלק אכד
ועבדהו

ד

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
ו'ו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה

גליון קע - פקודי - שנת תשפ"ד

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מחזורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה • וזוגתו מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה

משנת החסידות

שיעורים בספר התניא 'שער היחוד והאמונה' פרק ה
שיעור קכט (פרשת תולדות תשס"ג)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

האי עלמא
כבי הילולא דמיא:
י'ריד' הגדול
של העולם הזה

עמוד ה'

מי יודע
רוח בני
האדם:
כח הנבואה
של בן אדם

א. רוחי באדם לעולם: החלקים של נפש האדם הם כמו דרגות העולמות

חמשת חלקי הנפש כנגד ד' עולמות ואדם קדמון, וכנגד שם הוי"ה וקוצו של יו"ד | 'נפש רוח ונשמה' כנגד 'כבד לב ומוח' | ה'נפש' הפועלת מתלבשת בכבד, ה'רוח' בהרגש שבלב, וה'נשמה' במוח | שני חלקים בלב הממוצע בין המוח והכבד, חלל הימני - נוטה לצד המוח, וחלל השמאלי - מלא דם כמו הכבד | ביאור הלשון ויחד 'לבבנו' לאהבה וליראה את שמך | 'בשר גידין ועצמות' מקבלים חיות מ'כבד לב ומוח' | שלשה ראשי אברים כנגד שלוש עבירות חמורות שחייבים למסור את הנפש עליהם - שהם שורש לכל המצוות | 'חיה' ו'יחידה' נשארים כמקופים מוחץ לכלי | מדרגתם היא כעולם אצילות ד'איהו וגרמוהי חד בהון' | כיון שאין הגוף והנשמה מאוחדים לגמרי לכן חסר הכלי של בחי' חיה ויחידה

ב. רוחך ביד נביאיך: הבדל בין השגת החכמה למראה הנבואה

דברי האר"י ז"ל שאפילו משרע"ה לא נתנבא בעולם האצילות עצמו רק בהתלבשות בעולם הבריאה | קושיית התניא: איך השיגו הראשונים גם במדרגת האצילות | תירוץ: מראה הנבואה היא כמו ראייה ממש, ולכן לא שייך להשיג בה כל כך כמו ע"י חכמה | חכמה - השגה בדרך שכל, נבואה - הכרה באופן של פגישה | ביאור מאמר 'חכם עדיף מנביא' | רק מצד הנבואה לא השיג משרע"ה בעולם האצילות

ג. רוח עצה וגבורה: ענין הנבואה הוא כח העצה לקיום התורה

כח הנבואה היא ממידות נצח והוד | נצח והוד כנגד הרגליים - שהם כח ההילוך ממקום למקום | גם כח העצה נמשך ממידות נצח והוד | כח הנבואה הוא עצה גדולה לקיום התורה | יש נבואה ועצה כללית הנצרכת לדורות, ויש נבואה ועצה שאיננה אלא לאדם פרטי | 'עצות מרחוק' - [ע"י] אמונה אומן' | המצוות מכוונות 'תרי"ג עיטין' מפני שהן עצות לפעולות ההנהגה העליונה | כל התרי"ג מצוות הם עצות איך לעשות לו יתברך דירה בתחתונים

א.

רוחי באדם לעולם: החלקים של נפש האדם הם כמו דרגות העולמות

והדם הלא הוא עיקר חיות הנפש שבאדם, וכדכתיב (דברים יב, כג) 'כי הדם הוא הנפש', והכוונה לחלק חיות הגשמי שבאדם, כוח הפעולה שבאברי הגוף, שכולם מקבלים חיותם מהדם, ונמצא שחלק ה'נפש' שבאדם [נפש הבהמית, ובתוכה מלובשת גם נפש האלקית] מתלבשת באבר הכבד.

חלק ה'רוח' וההרגש שבנפש משכנו בתוך ה'לב'

ומאיך הלב הוא כלי לבחי' ה'רוח', שמשמעותו כח ההרגש שבנפש, דרגת עולם ה'יצירה'. שהרי הלב הוא מקור לכל המידות הנטועות באדם, רגשי אהבה ויראה וכדו' שבו, שהם הרגשות הבאות מהלב, וזהו חלק הרוח שבנפש האדם.

שני חלקים בלב - כיון שהוא ממוצע בין המוח והכבד

[ונודע שישנם שני חללים בתוך הלב, הנקראים חלל הימני וחלל השמאלי, כי מאחר שהלב הוא ממוצע בין ה'כבד' וה'מוח', שהם כוחות הגשמיות והרוחניות, לכן נמצא גם בתוכו שני כוחות הנוטים לשני צדדים הללו.

בריאה יצירה ועשיה, ו'אדם קדמון' שלמעלה מהם, [והינם ג'כ לעומת ארבעת האותיות של שם הוי"ה ו'קוצו של יו"ד']. ונמצא שדרגת 'חיה' היא כנגד אצילות, ודרגה העליונה 'יחידה' מכוון לבחי' אדם קדמון.

'נפש רוח ונשמה' כנגד 'כבד לב ומוח'

והנה לשלשה חלקי האדם 'נפש רוח ונשמה' ישנם כלים בתוך גוף האדם שבהם מתלבשים כוחות האלו ועל ידם פועלים הם פעולתם. והם; המוח הלב והכבד, שאברים הללו הם ראשים לכל אברי האדם, כי בהם תלויה כל חיות נפש האדם וקיומו עלי אדמות, והם כלים ולבושים לבחינות 'נפש רוח ונשמה'.

ה'נפש' שהיא כח הפעולה שבאברים - מתלבשת באבר ה'כבד'

ובפרטות, הנה הכבד הוא משכן לחלק ה'נפש', ומכוון לדרגת ה'עשיה'. שהרי הכבד הוא שורש ומקור לכל הדמים שבגוף, כי הוא מזכך ומנקה אותו ומבררו מכל שמץ וטינוף,

כתב התניא ז"ל: והנה על זה אמרו בזהר דלעילא בסטרא דקדושה עילאה אית ימינא ואית שמאלא, דהיינו חסד וגבורה, פי' דשתיהן הן מדות אלוקות למעלה משכל הנבראים והשגתם, דאיהו וגרמוהי חד בעולם האצילות (תיקוף הקדמה ג), עכ"ל.

עולם האצילות - 'איהו וגרמוהי חד בהון'

הזכיר כאן התניא את הכלל הנודע, שכבר הזכרנוהו פעמים רבות, שבעולם האצילות אין שום פירוד בין האורות והכלים, ושם מתאחדים המה באחדות גמור, עד שגם הכלים הם בדרגת אלוקות כמו אור האין סוף, וכמו שאמרו 'איהו וגרמוהי חד בהון'.

חמשת חלקי הנפש כנגד אבי"ע ואדם קדמון - שם הוי"ה וקוצו של יו"ד

וענין זה נראה גם בחלקי הנפש המכוונים לדרגת עולם האצילות. כי הנה נודע שחמשה חלקי הנפש; נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, הם כנגד ארבעת העולמות אצילות

והנה לשלשה חלקי רוח נפש רוח נשמה' שנשם כלים בתוך גוף האדם שבהם מתלבשים כוחות האלו ועל ידם פועלים הם פעולתם. והם; המוח הלב והכבד, שאברים הללו הם ראשים לכל אברי האדם, כי בהם תלויה כל חיות נפש האדם וקיומו עלי אדמות, והם כלים ולבושים לבחינות 'נפש רוח נשמה'

~

מאחר שבחי' 'חיה' שבנפש היא מאד נעלה, כי היא כנגד עולם האצילות, ועוד למעלה מזה היא חלק 'יחידה' שבנפש, העומדת בדרגת אדם קדמון, הנה בעולמות עליונים אלו אין כל מקום ומציאות כלל לכלים העומדים בפני עצמם ואינם מאוחדים לגמרי עם האור שבהם, שהרי כאמור לעיל מדרגת עולם האצילות היא בדרך 'איהו וגרמוהי חד בהון', והיינו שאין שם שום היכר והבדל בין האור והכלי, כי הם דבוקים ומיוחדים בתכלית היחוד.

חלל הימני - נוטה לצד המוח, וחלל השמאלי - מלא דם כמו הכבד

כי בחלל הימני שבלב אין שום דם, אלא הוא מלא רוח בלבד, וזה דומה לחלק הרוחני שבנפש - ענין ההרגש הדומה לשכל ומוח שבראש (שיתבאר להלן בעזרה), ששם עיקר משכן נפש האלקית. ומאידך החלל השמאלי שבלב הוא מלא דם, והוא נוטה לצד הכבד שלמטה ממנו, והוא משכנו של היצר הרע, שהוא החלק הגשמי והבהמי שבאדם. ועז' אמר הכתוב (קהלת י, ב) 'לב הכס לימינו ולב כסיל לשמאלו', כלומר שהלב כולל בתוכו ימין ושמאל, שהם צד המתדמה לחכמה ושכל, ומאידך חלק היורד למטה למקום הכסילות והחומריות (ראה תניא פ"ט).

יחיד 'לבנו' לאהבה וליראה את שמוך

ועל ענין שני חלקי הלב אלו מתפללים ומבקשים אנו באמרנו 'יחיד לבנו לאהבה וליראה את שמוך', כלומר שבקשתנו הוא שיתאחדו שתי בחי' לבבות אלו לאחדים להיות לנו לב אחד לאבינו שבשמים (ע"פ סוכה מה:). ודייקא 'לאהבה וליראה', כי אהבה - שמקורה מדת החסד - נמשכת מצד הימין, וה'יראה' - ענין מדת הגבורה - נובעת מצד השמאל, והיינו שמכח היראה והמורא מהקב"ה יכולים להתגבר ולהכניע את היצר העומד מצד השמאל. וככח התאחדות שני לבבות אלו נגיע בשלמות למדת 'לאהבה וליראה את שמוך'.

משכן ה'נשמה' בתוך ה'מוח' - דרגת עולם הבריאה

ולמעלה מהכבד והלב עומד המוח שבראש, ובו מתלבשת דרגת ה'נשמה' שבנפש, וכלשון 'הנשמה שבמוחי', והוא החלק העליון שבגוף, מקום השכל והמחשבה של האדם - שכנגד עולם ה'בריאה', והוא מדרגה רוחנית יותר מההרגש שבלב.

'בשר גידין ועצמות' מקבלים חיות מ'כבד לב ומוח'

[ונודע מה דנקטינן להלכה (חולין קכח): שאין אבר מן המת מטמא אלא א"כ יש בו בשר גידין ועצמות, ובלאו הכי אינו קרוי אבר. ושלשה אלו 'בשר גידין ועצמות' מקבלים מן ה'כבד לב ומוח', כי מאחר שהם ראשי אברי האדם הרי הם כוללים את כולם, וכל האברים מקבלים מהם.

כי ה'בשר' - הוא החלק החיצוני של כל אבר, וחיותו הוא הדם הטוב שמקורו בכבד. והגידין הם העורקים המושכים את הדם ע"י פעולת הלב. ואילו

העצמות הם כנגד המוח, כי כח התנועה שבהם מקורו במוח ע"י העצבים (נערווי) הנמשכים ממנו.

שלשה ראשי אברים כנגד שלוש עבירות חמורות

עוד י"ל ששלשה אלו 'נפש רוח נשמה' המכוונים ל'מוח לב וכבד' כנ"ל, הם כנגד שלוש עבירות החמורות שצריך האדם למסור את נפשו עליהם, והם; עבודת כוכבים גילוי עריות ושפיכות דמים, כי אלו דוקא הם ביהרג ואל יעבור (סנהדרין עד.), ושלוש עבירות אלו שייכות ג"כ לכוחות המוח הלב והכבד.

כי הנכשל בעבודה זרה היינו שיש לו דעות זרות, ופוגם בזה בדרגת הנשמה שבמוח שהוא משכן השכל והדעת. חטא גילוי עריות בא ע"י התגברות כח התאוה שבלב, דרגת הרוח. ואילו שפיכות דמים בא ע"י כעס ורתיחת הדם, ולכן הוא שייך לאבר הכבד, ומקלקל בזה את חלק הנפש שבו.

החיוב למסור את הנפש עליהם - כיון שהם שורש לכל המצוות

ואכן כמו שאלו שלשה 'מוח לב וכבד' הם ראשי אברי האדם, ובהם תלויים חיותם וקיומם של כל רמ"ח האברים ושס"ה הגידין, וכאשר נעשה בהם איזה פגם רח"ל מתקלקל בזה כל הגוף. כן הדבר ממש לגבי שלוש עבירות חמורות אלו השייכים לשלשה ראשי האברים, שהמה ג"כ נחשבים כעיקרי ושורשי תר"ג המצוות, והעובר עליהם ח"ו גורם פגם והפסד לכל שאר המצוות, כי הם כללות כולם, ולכן צריכים למסור את הנפש על שלוש אלו דוקא].

הדרן למאי דאנן ביה, שביארנו ששלשה חלקי הנפש 'נפש רוח נשמה' מתלבשים בתוך ה'מוח הלב והכבד' שהם שלשה ראשי אברים שבאדם, והם הכלים לפעולות והתגלות כוחות שלשת חלקי הנפש הללו.

חלקי 'חיה' ו'יחידה' נשארים בעיקרם כמקיימים מחוץ לכלי

אך לכאורה עדיין נשארו שני חלקי הנפש 'חיה ויחידה' בלא לבושים וכלים לפעולתם. ואכן מבואר בספרי הקבלה כי לשני חלקים אלו אין כלים לעצמם, אלא שהם מתלבשים בתוך הכלי של הנשמה, שהוא המוח. והיינו לומר, שחלק ה'חיה' שבנפש מתלבשת ומשתמשת במוח האדם. אך מכיון שאין המוח הכלי העצמי לבחי' ה'חיה', שהרי עיקרו הוא לדרגת הנשמה, ואילו ה'חיה' צריכה לכלי נעלה יותר, לכן אכן אין המוח

ב.

רוחך ביד נביאיך: הבדל בין השגת החכמה למראה הנבואה

יותר ממנו ודרש כמה דרושים בבחי' פנימיות אפילו בספירות ומדרגות רבות שלמעלה מהחכמה וכתר דאצילות.

אך הענין הוא פשוט ומובן לכל, שיש הפרש גדול בין השגת חכמי האמת כרשב"י והאריז"ל - שהוא השגת חכמה ודעת, ובין השגת משרע"ה ושאר הנביאים - בנבואה המכונה בכתוב בשם ראייה ממש: וראית את אחורי (שמות לג, כג), וראת את ה' (ישעיה ו, א), וירא אליו ה' (בראשית יח, א). ואף שזהו דרך משל ואינה ראיית עין בשר גשמי ממש, מכל מקום הנמשל צריך להיות דומה למשל, וכתרגום

שלמטה ממנו, כי בדרגת האצילות אי אפשר לשום נברא להשיג. (ומה שהוסיף התניא, שגם שם בעולם הבריאה לא עלתה השגת משה למידות חסד וגבורה עצמן, רק אחר התלבשותן במידות נצח הוד ויסוד, יתבאר להלן בעז'ה).

איך השיגו המקובלים גם במדרגת האצילות?

והנה להלן ב'אגרת הקודש' (י"ט) הקשה התניא על מה שמבואר בכתבי האריז"ל שהשגת משה רבינו לא עלתה למדרגת האצילות וכו', ונעתיק לשונו שם: לכאורה יש להפליא הרי נאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואיך השיג האריז"ל

כתב התניא בהמשך דבריו, וז"ל: ואף השגת משה רבינו עליו השלום בנבואתו לא היתה בעולם האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה, ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חסד וגבורה, אלא על ידי התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה, שהן מדות נצח הוד יסוד וכמ"ש בשער הנבואה (פ"א), עכ"ל.

אפילו משרע"ה לא נתנבא מעולם האצילות

היוצא מדבריו, שגם השגת משה רבינו אדון כל הנביאים לא הגיעה לעולם האצילות עצמו, שכולו אלוקות, ורק מצד התלבשותו בעולם הבריאה

וירא אליו ה' - ואתגלי ליה וכו', שהוא בח' התגלות שנגלה אליו הנעלם ב"ה בכח התגלות. משא"כ בהשגת חכמי האמת שלא נגלה אליהם הוי"ה הנעלם ב"ה בבחי' התגלות, רק שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם ומופלא מהם. ולכן אמרו (כ"ב יב.) 'חכם עדיף מנביא' שיכול להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם וכו', עכ"ל.

חכמה - השגה בדרך שכל, נבואה - הכרה באופן של פגישה

כוונתו ז"ל מבואר, כי ישנו הבדל רב בין השגה הנמשכת מכח החכמה והשכל - לבין נבואה הבאה בדרך ראייה ממש, כי מה שאפילו החכם הכי גדול משיג בכח חכמתו, בכל זאת אין זה אלא השגת השכל והמוח, ואינו נחשב כמו שפגש וראה בעצמו את הדבר שהשיג. משא"כ נבואה היא מדרגה עליונה

יותר מחכמה, ונמשכת ממקור גבוה מאד שלמעלה מעלה מהחכמה והשכל, כי היא ראייה רוחניות הבאה באופן של פגישה והכרה מקרוב למה שהנביא רואה בנבואתו, וכלומר שאין הנביא רק יודע ומשיג את הנבואה הבאה אליו, אלא הוא כרואה ממש - בעיניו רוחניות - את המראה הנראה אליו.

ביאור במאמרם ז"ל 'חכם עדיף מנביא'

ואכן מהאי טעמא, כיון שהשגת הנבואה היא יותר נעלה מהשגת השכל והמוח, לכן אי אפשר לראות בכח הנבואה את כל מה ששייך להשיג בהבנת השכל, כי מאחר שהחכמה איננה התגלות כל כך כמו נבואה, לכן שייך להשיג על ידה יותר ויותר ממה שאפשר לראות במראה הנבואה. ומצד זה אמרו בגמ' שה'חכם עדיף מנביא' כיון שבכח חכמתו הרי הוא משיג מדרגות גבוהות ונעלות יותר ממראות הנבואה.

ג.

רוח עצה וגבורה: ענין הנבואה הוא כח העצה לקיום התורה

הנבואה יונקת ממידות נצח והוד

הבאנו לעיל את דברי התניא שהביא את מה שכתב האריז"ל בשער הנבואה, כי השגת משרע"ה לא היתה כי אם מצד מדרגות המידות 'נצח הוד ויסוד'. ואכן נודע באופן כללי שהמידות 'נצח והוד' הן הן מקום 'ניקנת הנביאים', כלומר שכל השפעת הנבואה נובעת מהספירות הק' נצח והוד (ויסוד) הרי הוא כללות שניהם). ונבוא בעז"ה לבאר את הדברים קצת.

נצח והוד כנגד הרגליים - שהם כח ההילוך ממקום למקום

הנה מידות נצח והוד הם כנגד שני הרגליים, וכמו שמבואר ב'פתח אליהו' (תיקו"ז יז:) דנצח והוד הם 'תרין שוקין'. וענין כח הרגליים הלא הוא - שהם מוליכין את האדם ממקום למקום, כי בכוחם הולך הוא למחוז חפצו ולמקום שרוצה.

נצח והוד מוליכין את האדם למדרגה שרוצה להגיע

ועל פי זה נאמר גם כן שענין מידות נצח והוד הוא כעין הרגליים היוצאים לחוץ, ואין עומדים במקומם, אלא מובילים את האדם ממדרגה למדרגה. והיינו, שמדת ה'תפארת' שהוא 'גופא' (שם) מורה לעצם המדרגה שהאדם עומד בה, ואילו ה'נצח והוד' הם כוחות הנפש ההולין את האדם ולהעלות אותו למדרגה נוספת, ולהגיע למקום התכלית שברצונו לבוא אליו.

כח העצה נמשך ממידות נצח והוד

ובזה יובן גם מה שמידות אלו הם שורש לענין ה'עצות', וכידוע שגם כח העצה משתייך למקום הרגליים, כפרש"י ז"ל בפסוק (שמות יא, ח) 'העם אשר ברגליך' - 'ההולכים אחר עצתך', הרי שכח העצות שייך לענין הרגליים - נצח והוד. כי אכן גם כח העצה הוא הובלת האדם אל מה שברצונו לעשות ולפעול, כי העצות מסייעים אותו איך לעשות את הדבר, והאופן לגמור אותו בכי טוב.

כח הנבואה הוא עצה גדולה לקיום התורה

והנה גם ענין הנבואה שנשע הקב"ה בתוך עמו ישראל הוא כח העצות שמסר לנו הקב"ה איך

רק 'בדרך נבואה' ממש לא השיג משרע"ה בעולם האצילות

ובזה מיושב היטב מה שיכול היה האריז"ל לדבר בעולמות גבוהים ומרוממים, ואף בעולם האצילות ולמעלה ממנו, כי השגתו באה באופן של שכל וחכמה, ומצד זה שייך להשיג גם במקומות נעלים ההם, ובוודאי ש"ע" השגת החכמה והמוח השיג גם משה רבינו מדרגות גבוהות אלו ואף יותר מזה, מה שאין הפה יכול לדבר והאוזן לשמוע. ומה שכתב האריז"ל שהשגת משה לא הגיעה לדרגת האצילות כי אם בהתלבשותו בעולם הבריאה - הכוונה להשגה שקיבל משרע"ה בדרך נבואה, שהיא כמו ראייה ממש, הנה בזה לא עלתה השגתו לעת עתה במדרגות הרוממות של אצילות עצמו רק ע"י התלבשותו בעולמות שלמטה מהם, ואף בזה רבתה מעלתו על כל הנביאים שהיו לפניו ולאחריו.

ויורדות עד שמגיעות אלינו, וממילא צריך לקבל אותן בדרך אמונה בלבד, כי אין השכל הפשוט מבין ומשיג אותן.

'תרי"ג עיטין' - עצות לפעולת ההנהגה העליונה

ולפי ערך נחשבות גם כל תרי"ג המצוות כעצות ודרכים למה שרוצה השי"ת לפעול על ידו, וכלשון זוהר (ח"ב פב:) 'שית מאה ותלת עשר זיני עיטא (-עצה) יהיב אורייתא לבר נש'. ולדוגמא: מצות פרה אדומה היא עצה שנתן הקב"ה כדי להביא טהרה לעולם. ואכן אין בידינו להשיג כלל איך נמשכת טהרה עליונה ע"י פרה אדומה, ומדוע דוקא צריכה היא להיות אדומה וכו'. אלא כאמור כח העצות הם ממקום נעלה מאוד, למעלה משכל והבנה, ואינם מובנים ע"פ שכל הפשוט. וכן הדבר בכל המצוות, שבכולן יש איזו תכלית וכונה עליונה שרוצה הקב"ה לפעול ולעשות בכח קיומן.

כל התרי"ג מצוות הם עצות איך לעשות לו יתברך דירה בתחתונים

ובאופן כללי יותר, הטעם שכל התורה ומצוותיה נחשבות לעצות נכונות ועמוקות, הוא לפי שעל ידן יוצאת לפועל התכלית הנרצית בכל ענין בריאת העולמות, והוא לעשות להשי"ת דירה בתחתונים, שלזה נתאה הקב"ה קודם הבריאה (תנחומא נשא טז), ולכוונה זו ברא ויצר ועשה את כל העולמות. ותכלית וענין זה הוא נישא ומרומם כל כך וגבוה לגמרי מהשגת בן אנוש, עד שכל התורה והמצוות - שהם מנבואת משה רבינו ע"ה - נחשבות רק כעצות ואופנים להשלים את תכלית נפלאה זו, והם אכן מהלכים נפלאים ועצות עמוקות ונעלמות מאד, עד שגם לפי ערך משרע"ה נחשבו המה רק כמו עצות שלמעלה מהשגה.

ובקיימנו את תרי"ג המצוות כפי שציונו יוצרנו ב"ה באמונת אומן, אכן יפעלו הם את התכלית הגדולה שבשבילה נצטוונו עליהם, ויתקיים רצון העליון ב"ה בטעם יצירת העולמות, וימלא כבוד ה' את כל הארץ במהרה בימינו אמן.

נקודות:

מאחר שלעת עתה אין כלי הגוף שבאדם בדרגה גבוהה כזו, והיינו שעדיין אין הגוף והנשמה מאוחדים לגמרי כמדרגת האורות והכלים שבאצילות, שהרי עדיין ישנו מקום פירוד ביניהם, לכן לא שייך שבחי' חיה ויחידה, שהם כנגד עולם האצילות ולמעלה ממנו, יתלבשו וישתמשו בכלים כאלו, כי מדרגתם נעלה מאד מהם, ואי אפשר לכלי גוף הגשמי המופרד ומובדל מהנשמה שיכילו אותן כראוי

~

ישנה נבואה הנצרכת לדורות, כלומר שהיא עצה כללית השייכת לכל הדורות והזמנים ולכל מצבי עם ישראל, ונבואה כזו אכן נכתבה והונצחה לדורות. ומאידך היו גם נבואה שלא הוצרכה לדורות, והיינו שהיו אלו נבואות פרטיות לריבוא רבבות אנשים פרטיים, ולכל אחד ואחד מישראל ישנם הדרכות ועצות שונות איך להגיע לקיום התורה ושלימות העבודה

האי עלמא כבי הילולא דמיא:

'יריד' הגדול של
העולם הזה

א. אשר יעשה אותם: אם לא עשית את הטוב - עשית רע

הרפיון והעצלנות הם סיבה גדולה לכל הקלקולים | אנשים תולים את העצלות בעבודת ה' בחולשה צדדית ולכן לא נוהרים ממנה כראוי | הוא לא למד בצעירותו וכעת הוא טועה ומטעה בדבר הלכה | כשאדם עובר על מצוות עשה הוא עובר בדבדב גם על 'מעין' לא תעשה | נמצא שהעצלנות היא שורש לכל הקלקולים | אם אינך עושה את הדבר הראוי נמצאת עושה דבר מעוות

ב. בעצלתים ימך המקרה: העצלנות מביאה את העולם לחורבן

מתוך ההתבוננות באופן שקבע השי"ת סדר הבריאה אפשר לקחת מוסר השכל | אדם מזניח את הטיפול בביתו והיא נהרסת מאליה | גם אם לא יטנף את עצמו בידיים סופו שלא יוכלו לעמוד בד' אמותיו | אדם צריך לנקות את עצמו מחטאים ולשטוף עצמו מהרגלים רעים | על האדם לעבוד את השי"ת בקום ועשה ולא רק כבדרך אגב וממילא | אם האדם אינו נוהר הרי אפילו דברים של היתר מגשמים אותו מאד

ג. היום קצר: אין לך דקה מיותרת

הסוחרים ביריד ממהרים לרכוש סחורה ואינם מבליים את זמנם כלל | בחור שעומד לפני מבחן גדול אינו מבזבז רגע אחד | המבט של הנשמות על העולם שלנו | ישנם נשמות שממתינים שנים ארוכות לתיקונם | הזעקה של הנשמות: תנצלו כל רגע | אדם מודמה לעצמו שכל התפקיד שלו בעולם הוא לסיים מסכת אחת | תקלוט כמה עבודה מוטל עליך ותתחיל לעבוד

א.

אשר יעשה אותם: אם לא עשית את הטוב - עשית רע

סופו של אדם עצל שמזלזל בכל התורה כולה

הנה המסילת ישראלים כאלו בפרק ו מחדש חידוש גדול: אדם עצל דומה וקרוב להיות 'איש משחית' וכמו שכתוב (משלי יט, ט): "גם מתרפה במלאכתו אִח הוא לבעל משחית". אדם שמתרפה ונחשל בעבודתו משחית את עצמו, כי בסופו של דבר עצלותו תביאהו להשחתת נוראה. כל 'ההלוך ילך' שלו יגיע לידי התרשלות והזנחה עד שכל המכשולות והקלקולים ימצאו אצלו מקום - בין בשוגג בין במזיד.

החסרון של העצלנות אינה ניכרת מתחילה ולכן אין האדם נוהר ממנה כראוי

אמנם הבדל גדול ישנו בין בעל עבירה בעצם, לבין אדם עצל - שכאמור סופו לבוא לידי קלקולים נוראים. כי אצל 'הבעל עבירה' ניכרת ההשחתה תיכף ומיד - כולם רואים שהאדם הזה עובר בשאט נפש על איסורי תורה, הוא מזלזל בענייני דאורייתא ובדרבנן - מה שאין כן אצל 'המתרפה במלאכתו' שאין החסרון נראה וכולט מיד.

בתחילה יתלו את העצלנות שלו בחולשה ורפיון שכאילו אינו 'נורא' כל כך - לכל היותר זה יקצה כחסרון צדדי שרק מחסיר ממנו את השלימות - אבל הלא הוא אינו חוטא ופושע חלילה.

אבל במשך הזמן יתברר שרפיון

זה הוא 'מזיק' נורא שמוריד לטמיון את כל האדם - 'עס לייגט אינגאנצן צוגרונד דעם מענטש'. נמצא שבמידה מסוימת העצלנות גרועה מההשחתה בפועל, כי רפיון שנובע מעצלנות, אין האדם מעלה על דעתו שבעקבות רפיון זה עלול הוא להגיע לידי קלקול והפסד נורא שכזה - 'היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך' - ולא ישים על ליבו להיות זהיר דיו שלא ליפול לידי רפיון ועצלנות.

שרפו ידיהם מן התורה

המסילת ישראלים נוקט כדוגמא את מצוות לימוד התורה; אדם מתעצל ומתרפה מלעמול על תלמודו, הוא לא רוצה לשבת ולהגות בתורה בהתמדה וברציפות, ומה שקורה כתוצאה מזה הוא, שכאשר כבר כן רוצה ללמוד קצת - הוא עושה קצת חשבון הנפש שאינו רוצה למות כעם הארץ - הנה אינו מוצא ידיו ורגליו בבית המדרש, הוא אינו מתמצא בדרכי הלימוד 'ווי לערנט מען אָפּ א בלאט גמרא מיט תוספות' ואינו יודע להבחין בין ימינו לשמאלו בהבנת הסוגיא.

פרק ו

כי הנה העצל, אף על פי שאינו עושה רע בקום עשה, הנה הוא מביא את הרעה עליו בשב ואל תעשה שלו. ואמר (שם יח, ט), "גם מתרפה במלאכתו אִח הוא לבעל משחית". כי אף על פי שאינו המישהית העושה את הרעה בידיו, לא תחשב שהוא רחוק ממנו, אלא אִחיו הוא וכן גילו הוא

נקודות:

אמנם הבדל גדול ישנו בין בעל עבירה בעצם, לבין אדם עצל - שכאמור סופו לבוא לידי קלקולים נוראים. כי אצל 'הבעל עבירה' ניכרת ההשחתה תיכף ומיד - כולם רואים שהאדם הזה עובר בשאט נפש על איסורי תורה, הוא מזלזל בענייני דאורייתא ובדרבנן - מה שאין כן אצל 'המתרפה במלאכתו' שאין החסרון נראה וכולט מיד

ולא זו בלבד שתלמודו אינו עולה יפה ואינו רואה סימן ברכה בלימודו, אלא שכיון שלא למד בצעירותו ולא רכש שום דרך הלימוד, הנה הוא לומד כעת באופן עקום ומעוות עד שבא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ובא לידי מכשולות - את אשר טמאת טהרתי ואת אשר טהרת טמאתי ואומר על האסור מותר ועל המותר אסור - וכל אלה הם תולדות העצלנות והרפיון שלו בימי צעירותו שלא שקד על תלמודו כראוי. נמצא שהעצלנות היא אִם כל חטאת והסיבה הראשונה של ההשחתה והקלקול.

'ליתן לא תעשה על העשה'

ויש להסמיק לזה את דברי רש"י (ויקרא יח, ה) שעל כל מצוות עשה יש גם מצוות לא תעשה, כמה שנאמר (שם): "וְשָׁמַרְתֶּם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתָם". דהיינו שבכל מקום שהתורה מצווה 'ועשיתם' - יש בזה גם ציווי של 'שמרתם'. ומפני ש'שמור' הוא לשון 'לאו' (עירובין צו), הרי זה אומר שיש כאן ציווי של 'לא תעשה', וכאילו שהתורה אומרת: אל תתן למצוה לחמוק ולעבור מתחת ידך מבלי לעשותה.

בדברי חז"ל הללו מונחים דבריו של המסילת ישראלים - שהתרשלות מעשיית הטוב נחשב לעשיית דבר רע. כי בפשטות דרך בני אדם להבין כי הגדר של 'מצוות עשה' הוא, שאם עשית דבר זה - עשית דבר טוב. ובמצוות 'לא תעשה'

אדם מתעצל ומתרפה מלעמול על תלמודו, הוא לא רוצה לשבת ולהגות בתורה בהתמדה וברציפות, ומה שקורה כתוצאה מזה הוא, שכאשר כבר כן רוצה ללמוד קצת – הוא עושה קצת חשבון הנפש שאינו רוצה למות כעם הארץ – הנה אינו מוצא ידיו ורגליו בבית המדרש, הוא אינו מתמצא בדרכי הלימוד

~
 אם האדם לא שם את עיניו וליבו להשגיח על צרכי נשמתו, הוא לא פועל לתקן עצמו מההרגלים הרעים, ודרכיו הרעים, אינו מקדיש זמן קבוע 'לשטוף' את עצמו מההרגלים הרעים, כל העבודת ה' שלו תהיה רק "מצות אנשים מלומדה", אזי גם אם לא יעשה שום חטא ועוון, הנה ה'חומריות' שלו תגדל ותתעבה מעצמה

מבינים את הכוונה שאם עברת על דבר זה - עשית דבר רע. אבל כאן התורה מוסיפה לאמר, שעל כל מצוות עשה - ישנה גם מצוות לא תעשה. כלומר שבעצם זה שלא עשית את הדבר הטוב - הנה עשית דבר רע וכאילו עברת בכך על לא תעשה. (כמובן שאין זה נכלל במנין הלא תעשה ויש חילוק בין עשה ללא תעשה, אבל יש ענין כזה שנקרא 'ליתן לא תעשה על עשה' שבכלליות כל עשה יש בו גם לא תעשה).

מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

בכל זמן ועת שמזדמנת לידך אדם לעשות מצוה והוא מתעצל ומתרפה בה ואינו מקיימה, הרי זה נקרא שעשה דבר רע - ולא רק שחיסר לעשות דבר טוב - מחמת שני טעמים. ראשית מחמת עצם הדבר: "הייתכן שלא עשית את הדבר הנכון שדורשים ממך?! - הלא אם אדם מחסיר מלעשות את הנדרש ממנו, הרי

זה נחשב לו כחסרון כאילו שעשה דבר רע בפועל - ולמה אכן לא עשית את הדבר הנכון?! למה אתה מזניח את אשר עליך לעשות?!". ובנוסף לזה יש בכך את החסרון הגדול האמור, שעל ידי עצלות זו הינו נהפך להיות 'אח לבעל משחית' - שאם אתה מזניח את עצמך ומתרפה מחובתך עלי אדמות, סופך לבוא ליד חטא ועוון רח"ל.

ב.

בעצלתים ימך המקרה: העצלות מביאה את העולם לחורבן

בשפלות ידים ידלוף הבית

כאמור העצלות מביאה בסופו של דבר להשחתה וחורבן. אפשר לראות זאת בחוש בכל שאר עניני הבריאה ולקחת מזה מוסר השכל לעבודת ה'. השי"ת ברא וסידר את כל הבריאה באופן, שאם לא מטפלים בה כמו שצריך - כל דבר לפי עניינו - הרי הוא הולך ונשחת.

וכגון אדם שיש לו ברשותו בית שעומד ריק מבלי יושב, צריך לטפל בו כפי הדרוש לו - לנקות ולאורר אותו מדי פעם - שלא יתחיל להעלות עובש. עליו להשגיח שלא יחדרו לשם כל מיני שקצים ורמשים. אם יתעצל ויזניח את השגחתו וטיפולו אזי עלול הבית לרדת לטמיון! גם אם לא יהרוס את הבית בידיים, הנה הוא יתבלה מעצמו; העיפוש יצמח בכל מקום, האבק והלכלוך יצטברו בכל פינה, החרקים יכרסמו את הקירות עד שהבית יהפוך לתל חורבות שאי אפשר לדרוך על מפתנו.

מאיך גם כשגרים בבית - אזי הוא זקוק לשמירה יתירה. מטבע הדברים החפצים בבית הולכים ובלים, כאן צריך לתקן צינור מים שדולף, ושם צריך לתקן את החימום, לפעמים צריך לתקן את הדלת או איזה ארון וכן הלאה - כל צרכי התחזוקה של הבית. גם מוכרחים לעיתים לשפץ את הבית - לצבוע מחדש את הקירות וכדומה. אבל אם יתעצל ויזניח את הטיפול והמעקב אחרי צרכי הבית שלו - כבר יוצר שם תוהו ובהו! היום ידלפו המים בגלל צנור סדוק ומחר ישרור שם חושך מחמת תקלה במערכת החשמל, פה יהיה קר בגלל החימום השבור וכאן לא עלינו תהיה שריפה בגלל בעיית גז. רואים בחוש את

התוצאה המרה של העצלות - הוא לקח בית יקר ושווה הון רב והפכו לחורבן עולם!

מבשרי אחזה אלוך

וכל האמור הוא על דברים ש'מסביב' האדם, ומי כבר מדבר על האדם עצמו... אם אדם יתעצל ולא ידאג לצרכי גופו; שערו הולך וצומח, ציפורניו מגודלות, בגדיו מלוכלכים ומזיעים והוא מתעלם מאחריותו האנושית על צרכי גופו, הנה אחר זמן מה, יהפוך לאדם מוזנח ומעלה צחנה שאיש אינו יכול לעמוד בד' אמותיו...

הוא אכן לא נגע בדברים מלוכלכים - הוא ישב כל היום במקום אחד - ולמרות זאת הוא מדיף ריח רע. כי כך ברא הקב"ה את האדם, שהינו מוכרח לטפל בצרכי גופו - לרחוץ את עצמו ולהסיר את זיעתו ואת שערו וכדומה - ולולא זאת 'הבעיות' באות מעצמן. גם מבלי שהאדם ילך וילכלך את עצמו בידיים, הנה אם האדם לא יעשה את הנדרש ממנו כדי להסיר מגופו את כל הדברים האלה - הוא ילך ויעלה צחנה! מחמת עצלותו הוא ילך ויתדרדר מיום ליום!

קל וחומר לענינים שברוחניות

זוהי הוראה נפלאה לגבי עבודת ה'. אם הדברים פועלים כך בגשמיות - בדברים

פרק ו

וְהִנֵּה אֲנִינִי רוֹאִים בְּעֵינַיִנוּ כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים, שְׂפָכָר לְבוֹ שֶׁל הָאָדָם יוֹדֵעַ חוֹבָתוֹ וְנִתְאָמַת אֲצִלּוֹ מִה שְׂרָאוּי לוֹ לְתַצְלֵת נַפְשׁוֹ, וּמִה שְׂחֹבָה עָלָיו מִצַּד בּוֹרְאוֹ, וְאֵף עַל פִּי כִּן יִנְיַחֵהוּ... וְתָרִי הוּא אוֹמֵר, אֲכַל קִמְצָא אוֹ אִישׁוֹן קִמְצָא אוֹ קִשָּׁה עָלַי צֵאת מִבֵּיתִי, פִּשְׁטָתִי אֶת בְּתַנְתִּי אִיכָבָה אֶלְבִּשְׁנָה, תְּמָה עֲזָה בְּעוֹלָם, תְּקַרְהָ רַבָּה אוֹ תִּשְׁמָיִם, וְכָל שְׂאָר הָאֲמִתְלָאוֹת וְהַתּוֹאָנוֹת אֲשֶׁר פִּי הַעֲצָלִים מְלֵא מֵהֶם, וְכִין כֶּה וְכִין כֶּה תִתְּרָה מִנְחַת וְהַעֲבֹדָה מְבַטֵּלֵת וְהַאָדָם עוֹזֵב אֶת בּוֹרְאוֹ

שהם 'מסביב' לאדם ובדברים שקשורים לגופו' של האדם - אזי כל שכן וקל וחומר כאשר מדובר בענייני נפש' ובחלקים הרוחניים שבאדם.

אם האדם לא שם את עיניו וליבו להשגיח על צרכי נשמתו, הוא לא פועל לתקן ולשפר את מנהגיו ודרכיו הרעים, אינו מקדיש זמן קבוע 'לשטוף' את עצמו מההרגלים הרעים, כל העבודת ה' שלו תהיה רק "מצות אנשים מלומדה", אזי גם אם לא יעשה שום חטא ועוון, הנה ה'חומריות' שלו תגדל ותתעבה מעצמה. זה הכלל: אם אדם לא בא ועושה מדעתו ומרצונו ב'קום ועשה' - הוא ניח למצבו הרוחני לזרום כתמול שלשום יהיה איך שיהיה - הוא ילך ויעָשָׂה מגושם מאליו!

הגשמיות והעכירות של 'העולם הזה' תשיג ותגיע אליו - גם אם לא ילך אליה מעצמו! בכל פעם שיעסוק בדברים גשמיים אפילו בהיתר גמור - הוא ילך וישקע בחומריות של העולם ויתרחק מהקדושה! בכל יום שעובר על האדם והוא ממשיך לחיות 'סתם ככה' - הגשמיות של העולם תתן בו את אותותיה, עוד 'משהו' ועוד 'משהו', עד שכולו נעכר ומתגשם. זה 'משהו' כזה שאי אפשר אפילו להבחין בו בתחילה, אבל לאט לאט זה יפיל אותו מטה מטה: כאמור על האדם לפעול 'בקום ועשה' באופן 'שירי' (דיוקטט) כדי להתרחק מכל דבר עבירה ולהתקרב אל השי"ת ולא רק כבדרך גנב ו'מהכי תיתי'. זה פשט הפסוק: 'גם מתרפה במלאכתו אם אדם מתרשל ומזניח את העשייה שלו - ב'קום ועשה' - הנה הוא 'אח הוא לבעל משחית' - הוא הולך ונשחת מעצמו.

הנשמות עומדות ומסתכלות מלמעלה על העולם, והן זועקות במר ליבם: "בן אדם – מענטש'עלע מענטש'עלע – למה אתה לא מנצל את הזמן?! הרי אתה נמצא כעת ביריד! אתה יכול ביום אחד לתקן – מה שעבורנו הנשמות לוקח כמה דורות! כמה דורות! בכל דקה שעוברת אתה יכול להרוויח מיליונים! אין לך מושג כמה אתה מפסיד כל הזמן! אתה נמצא במקום שאפשר להיות בו 'קונה' עולמו בשעה אחת"

~

עבודת ה' צריכה להיות במתינות וישב הדעת, כל דבר בגבול הנכון. אם מישהו יעבוד מעבר לכוחותיו – הוא לא יצליח, זה לא יעבוד! הראש שלו לא יעבוד והגוף שלו לא ישרוד. כל אחד צריך לשער את כוחותיו – וכדאי להתייעץ עם מורה דרך – לדעת כמה יש בכוחו לעשות וכמה השי"ת דורש ממנו

היום קצר: אין לך דקה מיותרת

מנצל את הזמן?! הרי אתה נמצא כעת ביריד! אתה יכול ביום אחד לתקן – מה שעבורנו הנשמות לוקח כמה דורות! בכל דקה שעוברת אתה יכול להרוויח מיליונים! אין לך מושג כמה אתה מפסיד כל הזמן! אתה נמצא במקום שאפשר להיות בו 'קונה' עולמו בשעה אחת, שם אצלך בעולם הגשמי הוא המקום בו מרוויחים רווחים גדולים – עם כל תיבה של תורה, עם כל מדה טובה ועם כל שבירת היצר! למה אתה מבזבז את השנים שלך 'די פארשלאפטסט דאך דיינע יארן מיט גארנישט?!' שם הרי המקום היכן שאין זמן מיותר, אי אפשר לוותר על רגע אחד, צריך לחזור על 'המסכתא' עוד ועוד שוב ושוב, אתה צריך להתכונן לקראת 'המבחן הגדול' – שמתרחש כאן בעולם העליון!"

ככל שאדם מהעולם הזה יכול להסביר את האמור, לעולם לא יוכל להסביר זאת כמו שצריך, כמו נשמה שהיו מורידים לכאן מהעולם העליון... אם היה לנו רשות היינו 'מזמינים' נשמה אחת שתדל לכאן ותספר לנו קצת איזה יריד גדול ונפלא הוא העולם הזה. אז אנשים כבר היו שומעים דיבורים... אפילו לא היו מסוגלים לקבל את זה – לרוב פחד הדברים.

'חטוף ואכול חטוף ואישתי'

אדם הוא אכן יצור מוגבל, יש לו כוחות קצובים ומוגבלים ולא יכול לעבוד מעבר ליכולותיו, אבל עם הכוחות שכן ניתנו לו – עליו להשתמש עד הסוף! הוא צריך תמיד לחיות בהכרה כאילו הוא נמצא כעת שבועות ספורים טרם יעמוד על כור המבחן על מסכת שלמה 'ישר והפוך!' איך מגיעים להכרה כזו?! על ידי מה שהוא 'מכניס לראש' שהרבה עבודה מחכה לו בעולם הזה! יש לו הרבה מה לרכוש עלי אדמות והוא לא יכול להרשות לעצמו לבזבז את הזמן; כמו שאומרים חז"ל (אבות ב, טו): "היום קצר והמלאכה מרובה". ממש כמו לפני מבחן גדול שאסור לו להכשל בו בשום אופן, הוא מבין שכל דקה קריטית. לפי כמות הדפים שעליו להספיק לחזור ולשנן, אזי גם אם ינצל כל רגע אין לו מספיק זמן! כך כשאתה יודע כמה גדולה היא עבודת ה' בכמות ובאיכות – הוא מבין שאין לו דקה פנויה אחת! בשנים המעטות שנותרו עד 'המאה ועשרים' שלו

אינו יכול לרכוש שום דבר, מחוט ועד שרוך נעל.

אפשר להרחיב את ההתבוננות ולראות איך הנשמות עומדות למעלה בשמים ומביטות מטה – מהעולם העליון על העולם שלנו. עכשיו הם כבר יודעים להעריך איזה 'עולם ומלואו' יש כאן בעולם השפל הזה. הרי רואים מה קורה שם עם ריבי רבבות נשמות ששטים ומרחפים מקצה העולם ועד קצהו כבר דורות על גבי דורות ומחכות לרגע שיזכו לתיקון. הם רואים נעבעך את הנשמות שמושלכים בהרי החושך בעולם התווה, כמו אבודים ונשכחים, ומייחלים ליום שְׁיִזְכְּרוּ בהם וכבר יכניסו אותם לגיהנם...

כי הרי ידוע שנשמה שמגיעה סוף סוף לגיהנם – זו כבר הצלחה גדולה עבורה! ממש כמו אדם חולה שסוף סוף מגיע – אחרי שמפעילים עבורו קשרים ופרוטקציה ושופכים ממון ודמים רבים – לבית חולים יוקרתי שיש שם רופאים ידועים ומפורסמים ובעלי ניסיון רב בדרכי הטיפול שהם מציעים לחולה. ולמרות שהטיפולים כרוכים בסבל גדול ובכאבים איומים רח"ל – בכל זאת הוא שרוי בשמחה שסוף סוף קבלו אותו לטיפול אצל רופא מומחה ובעזרת השם יתברך עוד זמן לא רב כבר יצא משם בריא.

כמשל הזה כך הם פני הדברים למעלה בשמים. עד שנשמה 'מתקבלת' לגיהנם כדי לקבל את תיקונה היא עלולה להמתין שנים ארוכות! נשמות יכולות להסתובב במשך שנים – עד שהן מקבלות קצת תיקון, ושוב הם מחכים שנים על גבי שנים עד שזוכים לעוד קצת תיקון. מנסים כל מיני דרכים, אולי זה יעזור ואולי זה יעזור, אולי ככה ואולי ככה.

זעקתם של הנשמות

הנשמות עומדות ומסתכלות מלמעלה על העולם, והן זועקות במר ליבם: "בן אדם – מענטש'עלע מענטש'עלע – למה אתה לא

'יריד' – אם לא עכשיו אימתי

חלק גדול מענין הזהירות הוא, מה שהאדם מעריך את הזמן שנקצב לו לחיות עלי אדמות ובהתאם לכך הוא אכן מנצל כל דקה כמו שצריך. בזמנים שעברו היה דרכם של הסוחרים לערוך 'יריד' מזמן לזמן. אחת לכמה חודשים נהגו להתאסף בעיר גדולה ומרכזית, שם הוציאו את הסחורות שלהם ופתחו במשא ומתן עם הלקוחות.

אלה היו ימים עמוסים מאוד עבור הסוחרים והיו טרודים מהבוקר עד הלילה. אנשים עמדו בהמוניהם והיו עסוקים במקח וממכר. כל סוחר הבין שעכשיו אסור לו להתעצל. הוא לא יכול לישון עכשיו ולצעוד לתפילה בנחת וברוגע – אין לו זמן היום! היום זה יום יריד! אני לא יכול לוותר אפילו על דקה אחת, אני צריך למהר ולהשיג עוד לקוחות, עכשיו זה הזמן שאפשר לקנות סחורה בזול – אחר כך אחזור לכפר שלי ושם אמכור את הסחורה בדמים מרובים ובכסף מלא. אם אני אתעצל כעת, שוב לא יהיה לי היכן לרכוש את הסחורות הללו, שווה לי לעבוד קשה כמה ימים ואז להנות מהרווחים במשך תקופה ארוכה.

כיום לא מצוי ה'יריד' בסגנון הזה, אבל יש משהו דומה: היום יש 'עונה' (סעזאן). לכל סוחר יש את ה'עונה' שלו – הסחורה שלו הולכת כמו שצריך, זה הזמן שהוא עושה את הכסף הגדול שלו, ואז הוא יודע שעליו לעבוד בכל הכוח ובלי שום רפיון! עכשיו 'העונה' ומחר כבר לא! אם לא עכשיו אימתי!

בחורים יכולים לקחת להם משל מהזמן שהם עומדים לפני מבחן על מסכת שלימה. הוא יודע שבעוד שלושה שבועות יבחנו אותו על כל המסכת! הוא מוכרח לדעת זאת 'ישר והפוך!' הנה אז הרי ישתמש בכל כוחות הגוף והנשמה שלו, בשלושת השבועות האלה הוא יעבוד עד מעל הראש, הוא יקום מוקדם ויחזור על הדפים שוב ושוב, הוא יתאמץ מעל ומעבר לכוחותיו.

החיים עלי אדמות הם כמו יריד

ימי חייו של אדם בזה העולם – המאה ועשרים שנים שלו – הם ממש יריד! זמן קצר וקצוב ששולחים אותו ליריד כדי לרכוש קנייני נצח. כעת יש לו הזדמנות לרכוש יום אחר יום נכסים שירויח מהם לנצח נצחים, אחר כך – אחרי ש'היריד' שלו נגמר – שוב כבר

פרקו

כָּלֵלָו יִשָּׁל דְּבָר, חֲזוּק גְדוּל צְרִיף הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְנַבֵּר בְּיָרִיזוֹת לְעֲשׂוֹת תְּמִיזוֹת בְּהִשְׁלִיכוֹ מֵעֲלָיו בְּכַד הַעֲצֵלָה הַמְעַפְּקָת עַל יָדוֹ. וְתִרְאֶה שְׁהַמְלִאָכִים מִשְׁתַּבְּחִים בְּמִדְּהַ הַטּוֹבָה הַזֹּאת... וְהִנֵּה הָאָדָם הוּא אָדָם וְלֹא מִלְאָף, עַל כֵּן אִי - אֶפְשָׁר לוֹ שְׁיִנְיַע לְגִבְרָתוֹ שֶׁל הַמְלִאָף, אֶף וְדָאֵי שֶׁפֶל מִה שְׁיִזְכֵּר לְהִתְקַרֵּב בְּמִדְּרָגָתוֹ אֵלָיו רָאוּי הוּא שְׁיִתְקַרֵּב

כאן בעולם, הוא צריך להספיק כל כך הרבה לימוד התורה וקנייני תורה, כל כך הרבה דקדוקי והידורי מצוות, עבודת המידות עד אין גבול, שבירת החומר, עבודת התפילה - שאפילו לא יודעים איך אפשר להספיק כל זאת! רחבה מצוותך מאד' - יש כאן הרבה עבודה! אין הגדרה טובה יותר ממה שאומרים חז"ל: 'היום קצר והמלאכה מרובה'.

לעתים קרובות זה פלא: איך יכול אדם להתהלך כאן בכזה רוגע ושלוה?! יש לו זמן בשופי ושום דבר לא 'בוער' לו?! 'זמן' הוא הרי דבר כל כך יקר! אתה יכול להספיק כל כך הרבה בזמן הזה! אין לך 'זמן' שאתה יכול לבזבז! השלווה המופרכת הזו נובעת מכך שהאדם לא יודע כמה 'עבודה' יש כאן בעולם. הוא חי לו במשבצת הקטנה שלו, בלי שום מושגים, ומדמה לעצמו שהוא ירד לעולם הזה רק כדי לסיים את המסכת האחת שהוא לומד עכשיו... וכבר לא פלא אם כן שהוא מדמה לעצמו שיש לו זמן די והותר עד שיכול לבלות את יומו בהבלים ובדברים בטלים. ולאידך גיסא מי שלא מעורר בקרבו את החשק והרצון לנצל כל שנייה ולעבוד עם כל כוחותיו עם חיות גדולה ולא להרפות - אכן לא יבין כמה עבודה יש בזה העולם! כי המוח שלו לא בנוי לחשוב באופן של 'להגיע' ולהשיג' עוד ועוד.

דרכי דרכי נועם

בשיחה מעין זו, נחוץ להדגיש ולהוסיף כאן אזוהרה לכל עובד ה'. אשר להלכה ולמעשה צריך לדעת שלא להגזים! עבודת ה' צריכה להיות במתינות וישב הדעת, כל דבר בגבול הנכון. אם משישה יעבוד מעבר לכוחותיו - הוא לא יצליח, זה לא יעבוד! הראש שלו לא יעבוד והגוף שלו לא ישרוד. כל אחד צריך לשער את כוחותיו - וכדאי להתיעץ עם מורה דרך - לדעת כמה יש בכוחו לעשות וכמה השי"ת דורש ממנו. לא דורשים ממנו יותר ממה שיכול.

מסקנת הדברים

העיקר מה שיש להוציא מכל השיחה הזאת הוא, ראשית: אל תלך באפס מעש! אל תבזבז את זמנך להבל ולריק! אל תחשוב שזמן הוא דבר זול שאפשר לזלזל בו! עליך לחיות עם חשבון מסודר ולדעת איך לנצל את הזמן! ושנית: לעשות הכל עם חיות 'מיט א לעבעדיגקייט'! לא בעצלות וכבדות. וגם אם הוא לא ירגיש תיכף את החיות בעבודה, בדרך כלל ירגיש זאת עם הזמן, כי כך הוא הדרך בעבודת ה', שברגע שמתחילים לעבוד - מגיע ונמשך החיות! אתה לא צריך להרגיש מיד, זה יבוא עם הזמן! אם לא מרגישים זאת מיד, עושים זאת ב'קבלת עול', והשי"ת יעזור שעם הזמן ירגיש זאת; כמו שאומרים חז"ל (יומא לט:): "הבא לטהר מסייעיו אותו".

גענוג גענוג, קיין בעל מדרגה וועסטו נישט ווערן...
(אָה! מספיק מספיק, בעל מדרגה כבר לא תהיה...).

וסיפר הרה"ח ר' יוסף (יאשע) ליפשיץ ז"ל, כי שמע בעצמו מפי הרה"ק מבייטש, שאמר כי לא היה מסוגל לעמוד באותו 'סדר היום' אפילו לשבוע אחד. וכנראה כ"ק רביה"ז והרה"ק מפלאנטש הבינו זאת מיד, ולכן רצו להעמידו על כך.

פעם אחת כאשר היה הרה"ק מבייטש בחג השבועות בראוואדוב, טעה הגבאי וקרא אותו לעלות ל'רביעי' שהיא העליה של עשרת הדברות, כי סבר שעשרת הדברות הם ב'חמישי'. אכן הרה"ק מראוואדוב לא התייחס לטעותו של הגבאי, ומיד עלה לתורה אף בלי שיקראהו הגבאי. אחר התפלה בשעת הקידוש פנה הרה"ק מראוואדוב אל הרה"ק מבייטש ואמר לו: 'נישט ווייל איך בין מער פון דיר האב איך עולה געוועהן, ניין! נאר דו ביסט דאך מער פון מיר. נאר איך בין דאך מרא דאתרא, האט א פשט אז דער מרא דאתרא זאל עולה זיין עשרת הדברות' (לא מפני שאני עדיף ממך עליתי אני לתורה, לא כן! שהרי אתה עדיף ממני. אבל הרי אני הנני המרא דאתרא, ויש לזה פשט שהמרא דאתרא יעלה לעשרת הדברות).

סיפר כ"ק מרן רבינו כי במלחמת העולם הראשונה כאשר הוצרך לברוח ל'אונגארן', הזדמן לו להיות ב'קאשו' אשר שם היה דר הרה"ק מבייטש, והיה אצלו בשבת. ואמר כ"ק רבינו: 'איך בין נתפעל געווארן, איך האב געזעהן וואס דאס מיינט א זוהן פון אמרי נועם! ווען ער האט געמאכט קידוש, האט ער ממש גע'אָכטן!' (התפעלתי לראות מה זאת אומרת בן של האמרי נועם! כאשר עשה קידוש, האירו פניו ממש!). והנה הרה"ק מבייטש היה דבוק מאד בדודו הרה"ק מראוואדוב, וכיבד את כ"ק רבינו כי ישורר 'מה ידידות' בניגון שהיה הרה"ק מראוואדוב משורר, וכאשר שמע איך רבינו משורר זאת, ממש יצא מכליו מרוב התפעלות, כי נזכר מימי ראוואדוב.

סיפר הרה"ק מבייטש, כי פעם ישב בבית חותנו הרה"ק מצאנו זי"ע, וחותנו הרה"ק מצאנו ניגש אליו באמצע לימודו של גפ"ת ושאל אותו אם הוא יודע מה הפשט בדברי התוס', ענה לו הרה"ק מבייטש כי אינו יודע. הגיב הרה"ק מצאנו בחריפות גדולה, וגער בו היטב על אשר אינו יודע לומר פשט בתוספות. כאשר סיפר הרה"ק מבייטש את זה המעשה, אמר: 'איך האב געוויסט פשט אין תוספות, נָאֵר אז דער שווער פרעגט, וועל איך זאגן אז איך ווייס?! עס איז נישט קיין דרך ארץ אז איך זאל ענטפערן, האב איך געזאגט איך ווייס נישט!' (רוקא כן ידעתי את הפשט באותו תוס', רק אם קשה הדבר לחותני, והוא שואל אותי, וכי אומר כי אני יודע?! לא היה זה דרך ארץ, ולכן אמרתי כי איני יודע!).

הרה"ק רבי אהרן מבייטש זי"ע בנו של הרה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב זי"ע היה דבוק מאד בדודו הרה"ק מראוואדוב זי"ע. פעם אחת אחר פטירת האמרי נועם ראה הרה"ק מראוואדוב בחלמו את אחיו האמרי נועם, ואמר לו: 'מיין אהרלע וועט קומען צו דיר מארגן, זאלסט אים זעהן צו מאכן א בעל מדרגה' (אהרלע שלי - הרה"ק מבייטש - יגיע אליך מחר, רָאָה נא לעשותו לבעל מדרגה). והיה זה בזמן אשר לא התכוננו כלל כי הרה"ק מבייטש יגיע לראוואדוב, והיה למחרת והנה הרה"ק מבייטש אכן הופיע בראוואדוב, הבין הרה"ק מראוואדוב כי היה אמת בחלמו. מיד קרא לפניו את הרה"ק מבייטש, ואמר לו: 'מיינע קינדער געב איך נישט קיין סדר היום, אבער דיר געב איך יא א סדר היום, וועסט דין פירן אזוי, וועסטו ווערן א בעל מדרגה' (לָפָּן איך אני נתן סדר היום, אבל לך אתן סדר היום, ואם תתנהג כך, תהיה לבעל מדרגה), ואחר הקדמה זו מסר לו סדר שלם איך לנהוג דבר יום ביומו.

- לפני שנמשיך בסיפור הדברים, נקדים להבהיר ולהדגיש כי דרך צדיקי בית ראפשיץ היתה על פי חכמה עמוקה ונעלמה מעין כל חי, וכל דיבור מדבריהם יש בו עומק גדול אשר מי יוכל להשיגו. ובכן נספר את הדברים כמות שהם סתומים וחתומים, כאשר שמענו אותם מפי כ"ק רבינו זי"ע -

בראות בני הרה"ק מראוואדוב כי נתן אביהם סדר היום לבן דודם הרה"ק מבייטש, פנה הרה"ק מפלאנטש זי"ע אל אחיו כ"ק רבינו הזקן זי"ע ואמר לו: 'אהרלע וועט ווערן א בעל מדרגה! אונז וועלן עס נישט אויסהאלטן! אונז וועלן בלייבן אזוי? און אהרלע...!' (אהרלע יהיה לבעל מדרגה? אנו לא נוכל לסבול את זאת! אנו נישאר כך?, ואילו אהרלע...), ענה לו רבינו הזקן: 'איך וועל מין שוין א עצה געבן מיט אים, ער וועט נישט ווערן א בעל מדרגה...' (אני כבר אסתדר עמו, הוא לא יהיה לבעל מדרגה...). אחר הדברים האלה ניגש כ"ק רבינו הזקן אל הרה"ק מבייטש ואמר לו: 'אהרלע האסט ווי איין צו שטיין?' (אהרלע יש לך היכן להתאכנס?), ענה לו הרה"ק מבייטש בשלילה, אמר לו רבינו הזקן: 'נור, וועסט ביי מיר איין שטיין' (תתאכנס אצלי). והיה בבוקר למחרת, בהיות הרה"ק מבייטש עוד לפני התפלה, ניגש אליו רביה"ז ואמר לו: 'דו וועסט רעדן!' (אתה תדבר!), כי כ"ק רביה"ז ידע אשר סעיף אחד ב'סדר היום' שקיבל הרה"ק מבייטש מאביו הרה"ק מראוואדוב הוא שלא ידבר לפני התפלה כלל. ענה לו הרה"ק מבייטש בנהימת קול נור', כלומר שאינו רוצה לדבר כעת. אמר לו כ"ק רביה"ז: 'איך וועל דין... ביז דו וועסט רעדן! (אכרחי אותך עד אשר תדבר!), וכך תפס בו ואמר לו: 'דו מוזסט רעדן!' (היך מוכרח לדבר!). בראות הרה"ק מבייטש כי כן הוא המצב, אמר לו: 'ניין! לאז מין אפ'! (לא! עזוב אותי!). מיד אמר לו כ"ק רביה"ז: 'אָה!'

